

תפיסת העליונות בתחרות האסטרטגית בין ישראל ובין איראן - אל"ם ט' ואל"ם ר'

אל"ם ט' ואל"ם ר', קצינים באגא"ס.

תקציר

איראן הינה מעצמה אזורית בהתהוות אשר שוללת את קיומה של מדינת ישראל, חותרת ליכולת גרעין צבאית, מקיימת תהליכי בניין כוח קונבנציונאליים חסרי תקדים וממשיכה את התפשטותה ואת התבססותה באזור. מצרף תהליכים אלו עלול להוביל לאיום משמעותי על ביטחונה הלאומי של מדינת ישראל ולפגוע באופן ישיר באינטרסים הלאומיים שלה. מול אלה, על ישראל לאמץ תפיסת תחרות אסטרטגית¹ במרחבים נבחרים, תוך מיקוד וסנכרון לאומי, בהסתכלות מרחיקת רואי ובתהליכים ארוכי טווח. תפיסת העליונות בתחרות האסטרטגית מול איראן הינה תוצר של עבודת עומק משותפת בשנתיים האחרונות, בהובלת מטה איראן באגף אסטרטגיה ומעגל שלישי בשיתוף המוסד.

מבוא

בעשורים האחרונים מהווה איראן איום הולך וגובר על ישראל, הן ביכולותיה והן בכוננותה להפעיל את כוחה. האיום מצידה של איראן אינו מתמצה רק ברצונה ובחתירתה ליכולות גרעין צבאיות (כפי שהוכיח ארכיון הגרעין), אלא גם בהתפשטות שלוחיה, בהפצת מערכות נשק וחימושים ברחבי המזרח התיכון (ובעולם), ומעל הכול, באיקבלתה של ישראל כחברה במשפחת העמים, ושליטת זכות קיומה כישות ריבונית עצמאית, זאת תוך הפצת תקוות בקרב שונאינו כי קיים סיכוי ממשי להשמדתנו בעתיד.

בפעולותיה, חותרת איראן דה־פקטו לפגיעה בתפיסת הביטחון של ישראל,

1 מונח "התחרות האסטרטגית" נלקח בהשאלה מהתמודדות בין ארצות־הברית לרוסיה במלחמה הקרה. אין אנו מתיימרים להגיד כי אנו באותו מצב של ארצות־הברית ורוסיה, אך אנו רואים קווי דמיון רבים בהתבוננות שמושג זה מאלץ את המערכת: הסתכלות ארוכת טווח, על כל הממדים ובכל הכלים, מתוך הבנה שאין הכרעה במכה אחת אלא התמודדות רצופה, שתכליתה לשמר עליונות, להעצים את יתרונות הצד שלך תוך העצמת החולשות של הצד השני, והימנעות מהסלמה של התחרות במקומות שאינם נדרשים.

תוך אתגור יכולותיה של ישראל להגן על עצמה. בהקשר זה, ראוי לציין כי מצב שבו ישראל לא תצא כמנצחת ברורה מעימותים עתידיים, עלולה ל"תדלק" את שאיפתם ארוכת הטווח של אויבנו לראותנו קורסים כמדינה, וכפועל יוצא להביא לפקפוק עצמי בקרב אזרחי ישראל ביכולתה להתמודד עם המצב האסטרטגי המתגור המתהווה סביבנו.

המצבים החמורים הביטחוניים שאותם עלינו למנוע:

1. קיומו של נשק גרעיני בידי המשטר האיראני.
2. יכולות פרטניות ומצרפיות של אויבנו להסב לנו נזק קונבנציונלי חמור בעת לחימה.
3. התפשטות איראן ושלוחיה במזרח התיכון והימצאותם קרוב לגבולותינו. נשאלת השאלה, מה עלינו לעשות על מנת למנוע את ההתהוויות החמורות המצוינות מעלה? ראשית, אנו נדרשים לשמר יכולת עצמאית ורובוסטית לתקיפת תוכנית הגרעין האיראנית בקבועי זמן קצרים. שנית, אנו נדרשים לוודא כי מדינת ישראל משמרת עליונות צבאית ברורה, אשר תאפשר סיום כל עימות צבאי במצב אסטרטגי משופר אל מול אויבנו. על צה"ל להיות מוכן לעימות אזורי רביזרתי כנקודת המכוון לבניין כוחו. שלישית, אנו נדרשים לוודא כי איראן אינה מעמיקה את התבססותה בגבולותינו ואינה מערערת את יציבותן של מדינות נוספות באזורנו, כבסיס להתפשטות עתידית.

כבסיס להשגת יעדים אלו, על ישראל לשמר את ה"מאפשרים" הבאים לאורך שנים רבות:

1. עליונות מודיעינית מול איראן (ובמזרח התיכון בכלל).
  2. עליונות טכנולוגית.
  3. שימור וחיזוק היחסים המיוחדים עם ארצות-הברית.
- בבסיס התפיסה מונחת ההבנה כי קיימת סבירות שבעתיד נעמוד מול איום שכמותו לא ידענו ב־75 שנות קיומנו במדינת ישראל. בעברנו התמודדנו עם איומים משמעותיים רבים, וישראל היתה חלשה משמעותית יותר מהיום, אך איומים אלו היו שונים במאפייניהם. במאמר זה נרצה לעמוד על חומרת האיום המתפתח מולנו, תוך ניתוח הסביבה האסטרטגית המתהווה, ולבסוף להמליץ על התפיסה הנדרשת לטובת התמודדות מתאימה עם האתגר.

לאן הולכת איראן?

איראן הינה מעצמה עתיקה בעלת היסטוריה עשירה. שטחה גדול פי 75 משטח ישראל, אוכלוסייתה מונה כ־86,000,000 תושבים (פי 9 ממדינת ישראל), היא עשירה במשאבי טבע (שנייה בעולם במרבצי גז ורביעית בעולם במרבצי נפט) ומורכבת ממיעוטים רבים שמהם המיעוט הפרסי הוא הרוב השולט. לאיראן עוצמות רבות. היא מעצמה צבאית וטכנולוגית, והדבר מבדיל אותה מיריבותיה הוותיקות של ישראל. באיראן אוכלוסייה משכילה (מתמטיקאים ופיסיקאים) ותעשיית ביטחון מתקדמת ומתפתחת בקצבים מהירים מאוד. איראן

אינה מסתמכת על נשק ממדינות אחרות, אלא מפתחת אמל"ח לשימוש עצמי ואף מספקת נשק מתקדם לאויבותיה של מדינת ישראל. בעזרת יכולות אלו מרחיבה איראן את השפעתה האזורית ומובילה לאתגר בינלאומי נרחב, שאותו פוגשת ישראל כ"ראשונה בחזית".

ראוי להוסיף כי בשנים האחרונות אנו חוזים, ונמשיך לחזות, בהבשלה של תהליכי בניין כוח בתחום הטק"ק, הכטמ"מ, השליטה הספקטראלית ומערכות ההגנ"א, תהליכים אלו עלולים להגביר את תאבונה של איראן ללקיחת סיכונים ולאתגור המסגרות סביבה, מעצם התעצמותה. נוסף על כך, בעתיד הקרוב יש צפי לעלייה בפוטנציאל של חדירת מערכות הגנ"א לאזור, אשר עלולות לאתגר את חופש הפעולה הישראלי במרחב.

כמורכן, לאיראן משאבי טבע רבים היכולים לאפשר לה עמידות ארוכת טווח במצב כלכלי קשה. יש לה גם נחישות אסטרטגית כחלק מהווייתה (כולל אימוץ דפוסי חשיבה ארוכי טווח), והיא בעלת יכולת ספיגה ועמידות מעצם גודלה ומשאביה.

עם זאת, איראן מתמודדת עם אתגרים רבים, בהם מצב כלכלי חמור הנובע מהשקעת חסר לאורך שנים, משחיתות עמוקה ונרחבת, לצד חלוקת משאבים אי-סימטרית, ומיעוטים רבים המתאגרים את השלטון המרכזי.

איראן המהפכנית כבולה בשלושה מתחים מרכזיים אשר אין היא יכולה ליישב מבלי לסתור את ערכי המהפכה, וכאן חולשותיה המרכזיות:

א. **המתח הפנימי** – בין הדאגה לאזרחיה לבין קיום חוקי המהפכה השמים מגבלות רבות עליהם. המתח הזה התפרץ לפני כמה חודשים ואינו ניתן ליישוב ללא שינוי מהותי בהתנהלות המשטר. מתח זה ימשיך "לנגוס" במשאבים (כלכליים וקשב) מן ההנהגה.

ב. **המתח האזורי השיעי/סוני** – איראן, אשר רואה בעצמה מנהיגת העולם השיעי ("המדוכאים"), נמצאת בחיכוך קבוע עם העולם הערבי הסוני ברובו. גם אם איראן תצליח להסוות את שאיפותיה להגמוניה אסלאמית, בסופו של דבר לא תצליח ליישב את הבעיות האזוריות שהיא מייצרת, ללא שינוי מהותי בהתנהלותה.

ג. **המתח העולמי** – כמהפכנית, איראן אינה מקבלת את הסדר העולמי הקיים וחותרת לשינוי ההגמוניה המערבית. מתח זה מוביל לעימותים רבים עם העולם המערבי, גורר מחירים כבדים שאותם איראן משלמת ביחסיה הבין-לאומיים ובכלכלתה. מתח זה אינו ניתן ליישוב כל עוד המשטר האיראני לא ישנה התנהגותו באופן מהותי ומן היסוד.

איראן, תחת המשטר הנוכחי, דבקה בשנאת ישראל ומהווה השראה רוחנית ומשענת כלכלית לכל שונאינו. לולא איראן ואופן פעולתה, מצבה של ישראל היה משופר בעשרות מונים וללא איומים אסטרטגיים נראים לעין.

בחינת הווקטורים בהסתכלות ארוכת טווח מציבה בפנינו תמונת מצב מאתגרת.

יש אף שיאמרו כי לאור זליגת טכנולוגיות אזרחיות זולות למרחב הביטחוני, השנים הקרובות טומנות בחובן פוטנציאל שלילי משמעותי לקיזוז יתרונה הטכנולוגי ביטחוני היחסי של ישראל, על איראן בפרט ועל אויבותיה באזור בכלל. ראוי לציין כי המשך הווקטורים הנוכחיים – קרי דבקות איראן בשנאת ישראל, תוך שלילת קיומה והמשך בניין כוח נרחב והשקעת סכומי עתק בתמיכה באויביה של ישראל – יחייבו את ישראל להשקעת משאבים רבים לטובת היערכות לעימות אפשרי מול איראן והציר המתגבש, זאת לטובת הצבת מענה ראוי ומתאים אל מול האיום המתפתח (איראן גופא ושלוחיה).

הסביבה האסטרטגית

בפרק הקודם נותחו תהליכים פנימיים באיראן. לצד תהליכים אלו מתקיימים גם תהליכי עומק בסביבה האסטרטגית הרחבה. להלן ניתוח הסביבה האסטרטגית בראי האתגרים הצפויים למדינת ישראל בשנים הקרובות:

הצד "אדום" – איראן כאויב המרכזי בסביבה הגאואסטרטגית של ישראל.

חתירה לגרעין צבאי – יכולת גרעין צבאית בידי איראן תחמיר באופן דרמטי את מצבה האסטרטגי של ישראל (ושל כלל מדינות העולם החופשי). לא מפני שלמחרת היכולת תשגר איראן טיל בליסטי בלתי קונבנציונלי לעבר ישראל, אלא מפני שהמשטר האיראני ירגיש עצמו חסין להפיכה מבית, יפחית את הסבירות להתערבות חיצונית בענייניו, יגביר את ביטחונו העצמי ואולי את תאבוננו ללקיחת סיכון, ועלול להוות "מטרייה" לכלל ה"פרוקסי" האזוריים שלו. נוסף על כך, התגרענות איראנית תאיץ בסבירות גבוהה מרוץ חימוש גרעיני באזור (ומעבר). אנו איננו שותפים לאמירות הנשמעות בעת הנוכחית כי "אזור גרעיני" מהווה פוטנציאל להגברת היציבות (לא תמיד ניתן להסתמך על ההיסטוריה בבואנו לחזות את העתיד).

איראן שוללת את קיומה של ישראל, ומחזירה את תקוות אויבנו שיוכלו לנצחו בטווח הארוך, בין אם עלידי התשתנו בסבבי לחימה בלתי נגמרים או בדרך של חרחור ריב ומדון בתוכנו. בבחינה היסטורית ניתן לומר כי ישראל מְמשה את חזון "קיר הברזל" של ז'בוטינסקי (בן גוריון). קרי היינו חזקים מספיק והכרענו את אויבנו הערבים כל פעם מחדש, עד שנטשו את הרצון להכריענו (וקיבלו אותנו באזור מחוסר ברירה ומתוך הכרה במציאות). איראן מחזירה את תקוות הערבים שאולי אין זה סופו של פסוק.

איראן מפתחת יכולות אש נרחבות ומתקדמות לשימוש עצמי, ובמקביל מהווה ספקית הנשק המרכזית של האזור. אנו בעיצומו של תהליך התחמשות אויבנו בנשק מדויק בכמויות הולכות וגדלות. אין סיבה לא להניח שגם החימושים הפשוטים יותר יעברו תהליכים של דיוק. הגעת אויבינו להיקף נרחב של אמל"ח מדויק סביבנו, תחייב את ישראל למענה רובסטי שלם – הגנתי והתקפי. יתרה מכך, סביר כי פרויקטי בניין כוח נוספים יזלגו לאזור, כגון מערכות הגנ"א מתקדמות, אשר עלולות לאתגר את עליונותה של ישראל במרחב.

התפשטות אזורית איראנית – רבות נכתב על הפרוקסי האיראני, על השאלה כמה איראן שולטת בו, והאם הוא נכס או נטל. בדיון בשאלה זו אנו רוצים להצביע על שני נושאים היכולים להוות התפתחות חמורה מבחינתה של ישראל. האחד, התבססות פרוקסי איראני בסמוך לגבולותיה של ישראל, הזמין לאתגור ישראלי שוטף, ואתגור נרחב יותר בעת עימות. השני, התפתחות תהליכים היכולים לערער מדינות נוספות באזור אשר מהוות חוצץ גאוגרפי בינינו לבין איראן. תהליכים אלו יכולים להתהוות במשך עשרות שנים, ובהם המשך התעצמות המיליציות השיעיות בעיראק או בתימן עד כדי הפיכתן למיליציות השולטות בשטח ומתחמשות באמל"ח נרחב. קריסת מדינות בתווך עלולה להביא את האיום האיראני אל גבולותינו. יחסי הגומלין שבין איראן לפרוקסי העיקרי שלה – חזבאללה – משתדרגים ומובילים למורכבות נוספת.

חזבאללה נבנה כאקדח לרקתה של ישראל לטובת הרתעתה מתקיפת תוכנית הגרעין האיראני. בשנים האחרונות חזבאללה צבר אמצעי לחימה רבים מאיראן גופא, וכעת "ברית ההגנה" בינה לבין חזבאללה יכולה להיות הדדית. לא רק שחזבאללה יתערב אם איראן תותקף, אלא שאיראן יכולה להתערב אל מול איום ממשי ופגיעה בחזבאללה. ההיסק מחיפוי הדדי אפשרי זה, הוא שישראל צריכה להיערך להתמודד עם שתי הזירות ברוזמנית ולצאת מהן כשידה על העליונה ("במצב אסטרטגי משופר" לכל הפחות).

צד "לבן" (הסביבה הגלובאלית) – מעבר מעולם חד־קוטבי לעולם רב־קוטבי.

ארצות־הברית – העידן שבו הייתה ארצות־הברית ההגמון העולמי – בדעיכה. עליית סין, ואתגורה של ארצות־הברית כמעצמה היחידה בעולם – מתעצם מדי יום. התהליכים בזירה העולמית בשנה האחרונה רק ממחישים את כניסתנו לעידן של חוסר יציבות, הנובע משינוי יחסי הכוחות המעצמתיים בעולם, ומכאן שישראל נדרשת להיות חזקה מאוד בעידן שבו מדינות עלולות להרשות לעצמן לאתגר מדינות אחרות בקלות יחסית. תהליכים פנימיים בארצות־הברית והתחזקות הכוחות האולטרה פרוגרסיביים בשמאל, עלולים לאתגר את התמיכה הבלתי מתפשרת הדו־מפלגתית בישראל.

מנגד, חשוב לציין כי ישראל עודנה בת בריתה המרכזית של ארצות־הברית במזרח־התיכון. ברית זאת נשענת על ערכים משותפים כמו גם על אינטרסים תואמים בתחומים רבים. ככל שנשכיל להיות נכסיים יותר לארצות־הברית, כך יעלה ערכנו, וככל שנהיה תלויים יותר באמריקאים, כך ייחלש כוחנו. לשמחתנו, נכסינו הביטחוניים הם יקרים מפז, גם אל מול המעצמה האמריקאית, ועלינו להעצים ככל יכולתנו את נכסיותנו בהקשרים אלו.

אירופה – המלחמה באירופה, והמעבר לעולם רב־קוטבי ומעורער יותר, מובילים להזדמנויות בעבור ישראל בתחום שיתופי הפעולה הביטחוניים. על ישראל למנף שיתופי פעולה אלו להישגים ולתמיכה בהתמודדות הרחבה מול איראן.

מדינות האזור – "הסכמי אברהם" ותהליכי העומק המתקיימים מול מדינות האזור הינם בעלי פוטנציאל רב ונרחב.

ראשית הם שוללים את עצם התפיסה האיראנית השוללת את קיום ישראל. שנית, הם מאפשרים שת"פ ביטחוני לטובת בלימת איומים משותפים (כדוגמת איראן). שלישית, הם מאפשרים מו"פ משותף והתקדמות טכנולוגית. רביעית, מדובר בפוטנציאל להגדלת ההשקעה הכלכלית המשותפת בביטחון האזורי, מתוך ראייה של פיתוח ושימור היציבות הביטחונית כתורמת לכלכלה האזורית. פרט לשיפור הביטחוני, הנ"ל טומן בחובו פוטנציאל גדול לתרומה לכלכלת מדינת ישראל.

תורכיה – בהסתכלות ארוכת טווח, לתורכיה יש פוטנציאל לחזור לדומיננטיות אזורית עם אפשרות ממשית לאתגור ההתפשטות האיראנית (אחרי שתפתור בעיות פנימיות קשות). נכון לישראל להשקיע מאמצים בשימור ובהעמקת הקשרים עם תורכיה, ככל הניתן, בהתאם למצב הפוליטי הפנימי בתורכיה.

רוסיה וסין – כמעצמות המהוות משענות לצד האיראני. על ישראל לנסות ולפתח מנופים להשפעה על מדינות אלו, כפוטנציאל לערעור וריסון משענותיה של איראן.

צד "כחול" (ישראל)

ברמה המדינית – קיים פוטנציאל להידוק היחסים והאינטרסים עם ארצות הברית, בכל הנוגע לאיום המתהווה מאיראן, עקב התנהגות איראן במישור הבין לאומי (תמיכתה ברוסיה במלחמה באוקראינה), ויחסה לאזרחיה כפי שבאים לידי ביטוי בגל המחאות הפנימיות.

ברמה הצבאית ביטחונית – צה"ל מצוי בעיצומו של תהליך האצת מוכנות אל מול האיום האיראני. הן בפיתוח יכולות לפגיעה בתוכנית הגרעין והן במוכנות למערכה רחבה. מצד אחד, אנו חזקים מאיפעם ובעל עליונות מודיעינית וטכנולוגית על אויביו, ומצד שני קיימים פוטנציאלים לא מעטים הצפויים לאתגר את המערכה הישראלית:

1. פוטנציאל לאתגור ישראל באופן רביזרתי, כולל זירות שמולן לא נדרשנו להתמודד בשנים האחרונות, כגון תימן ועיראק.
  2. נושא המשילות ואתגר ההתמודדות בעת לחימה עם התפרעויות ואלימות מצד ערביי ישראל, כתהליך מרכזי שמחייב היערכות והקצאת משאבים גדולה.
  3. פוטנציאל להתפרקות הרשות הפלשתינית כתהליך שיאתגר את ביטחון ישראל ויחייב הקצאת משאבים מתאימה (קשב, כוח אדם, אמצעים).
  4. איום הדיקו שעולה מדרגה הן מעזה והן מלבנון.
- ישנה עליית איומים בממד הקיברנטי ורצון איראני להשפיע על יכולות משילות הפנים בישראל, תוך ערעור הממסד הפוליטי-ביטחוני.

ישראל, ותעשיותיה הביטחוניות, נמצאות בחזית הטכנולוגיה כמעט בכל תחום ביטחוני. ישנה הזדמנות בלתי רגילה למיצוי שיתופי הפעולה הישראליים הביטחוניים כמעט בכל העולם, תוך מטרה למנפם ככוח כלכלי, להאצת המו"פ, ובקצה – שיפור המציאות הביטחונית של מדינת ישראל לאורך זמן.

מכל האמור עולה כי לצידנו קמה ועולה מעצמה אזורית השוללת את קיומנו. איראן פועלת באופן אקטיבי לאיים על קיומה של מדינת ישראל, בין השאר על-

ידי אתגור תפיסת הביטחון הישראלית (חתירה לגרעין, אתגור העליונות הצבאית, התבססות אזורית, ניסיון התערבות בנושאי ביטחון פנים ועוד). ניכר כי איראן מהווה את המשענת העיקרית של אויבנו (תפיסתית וכלכלית) ופועלת מול ישראל "על כל המגרש" (במישור הדיפלומטי, במישור הכלכלי, בכל העולם ובמזרח התיכון בפרט). קיים פוטנציאל לערעור המשענות הישראליות בטווח הזמן הארוך כתוצאה משינויים פנימיים בארצות הברית, לצד התעצבות הסביבה הגלובלית לרביקוטבית, כך שמשענות הצד ה"אדום" מתחזקות. איהיציבות הפוליטית בישראל הביאה לעיכוב בחלק מתהליכי בניין הכוח ארוכי הטווח, ומצרף האתגרים הצפויים לישראל בשנים הקרובות ידרשו משאבים רבים הן לייצוב ולהחזרת המשילות הפנימית, והן לטובת מוכנות להתפרקות הרשות הפלשתינית.

ישנו פוטנציאל של התלכדות הזירות סביבנו במאפייני עימות מסוימים, דבר שיחייב את צה"ל לפעול נגד האויבים באופן רביזרתי. מכאן, טענתנו כי קיים סיכון ממשי לפגיעה בביטחונה הלאומי של מדינת ישראל, ועלינו לפתח תפיסה המנתחת את חומרת האיום המתייצב מולנו ומעמידה אסטרטגיה מתאימה הנותנת מענה לאיום המצרפי ארוך הטווח המתרגש אלינו.

הקווים לדמותה של תפיסת ההתמודדות הנדרשת

ראשית, אין מדובר בהתמודדות חד־פעמית כי אם במאבק מתמשך לאורך זמן המחייב תכנון ארוך טווח, תוך ניהול רציף ובר קיימא. שנית, הדבר מחייב ראייה הוליסטית של האיומים, של הזירות, של מצבי הפעולה, ונותן מענה הן לאתגרי הפעלת הכוח והן לאתגרי בניין הכוח, שאותם מציב האויב. כלי הפעולה הינם מכלל עולמות התוכן, קרי DIME (Diplomatic, Information, Military and Economic), וניהוג המערכה נדרש להיות ברמה הלאומית ולא בקומה הצבאית בלבד. הסתמכות תהיה בראש ובראשונה על "כחול לבן", תוך מיצוי העוצמות הלאומיות של מדינת ישראל לצד מיצוי שותפויות במערכה.

על התפיסה לשמר עליונות מתמשכת במרחבים נבחרים, לטובת מניעת התהוויות ביטחוניות חמורות לישראל², תוך התמודדות שלמה וכלל מערכתית לטובת החלשת מקורות עוצמתו והשפעתו של הצד ה"אדום" לצד המשך פיתוח והעצמת עוצמותיה של ישראל³.

2 יכולת גרעין צבאי איראני, יכולת גרימת נזק חמור אסטרטגי לישראל בעת מלחמה מכמה זירות, התבססות אויבים קרובים לגבולנו תוך ערעור מדינות התווך היציבות.

3 אנו טוענים כי ההתמודדות מול איראן אינה אירוע חד־פעמי כי אם מערכה מתמשכת ארוכת טווח שתשתנה התנהגותה. גם תקיפת הגרעין האיראני לא תשנה את הצורך בהמשך התמודדות ארוכת טווח וייתכן וידרשו מספר סבבים עתידיים של לחימה על מנת להבהיר לאויב שאין ביכולתו להשמיד את מדינת ישראל, והזמן שעובר רק עובד לרעתו ומעצים את התחזקות ישראל. בהיסטוריה של ישראל כבר הייתה התמודדות בעלת מאפיינים דומים: ז'בוטינסקי בתפיסת יקיר הברזל ולאחריו בגוריון בתפיסת הסבבים, גרסו כי על ישראל להיות חזקה מאין כמוה, בעלת יכולת הכרעה של אויביו בקרב, והגדלת הזמן בין סבבי הלחימה השונים, עד שיינטשו את רעיון השמדתה, כמו שאכן קרה. המצב עם איראן דומה בחלק ממאפייניו למצבנו בתחילת הדרך אל מול אויבנו הערבים. יתרה מכך, לישראל אין סכסוך אמיתי עם איראן, ובטח שלא עם העם האיראני, ולראייה השלום ששכן בעבר בינינו. אנו מאמינים כי תחת משטר אחר קיים סיכוי חיובי מאוד למערכת יחסים אחרת בין המדינות, וישראל צריכה להיות חזקה מאוד עד שיגיע זמן זה.

התפיסה המוצעת - תפיסת העליונות בתחרות האסטרטגית בין ישראל ובין איראן

היעד הלאומי הוא הבטחת קיומה של מדינת ישראל כמדינה בטוחה, משגגת וערכית.

יעד העל הוא הבטחת מאזן אסטרטגי חיובי ומניעת התהוויות שליליות חמורות לישראל, בדרך של יצירת עליונות במרחבים נבחרים ושימורה.

מרחבי התחרות הם מניעת גרעין צבאי בידי איראן, הבטחת העליונות במאזן הצבאי, ביסוס היציבה הישראלית באזור, לצד צמצום השפעתה השלילית של איראן והחלשה ארוכת טווח של המשטר במגוון כלים רחב עד אשר ישנה התנהגותו. **אופן הפעולה המומלץ** הוא שמירה על מעמדה של מדינת ישראל, בדגש על היחסים המיוחדים עם ארצות-הברית, וניהול בר קיימא, המאפשר שמירה על מחירים ביטחוניים סבירים.

ארכיטקטורת התחרות האסטרטגית:

הסבר על מרחבי התחרות:

- 1. מניעת התגרעות**
על ישראל להמשיך ולשמר יכולת רצופה לפגוע באתרי הגרעין האיראנים ובקבועי זמן קצרים, לטובת מניעת יכולתה של איראן להגיע ליכולת גרעינית צבאית.
- 2. שימור העליונות במאזן הצבאי**
על ישראל לשמר ולהרחיב את העליונות במאזן הצבאי אל מול איראן גופא ואל מול הציר בכללותו, כך שתצא במאזן אסטרטגי משופר מכל עימות. זאת לטובת חופש פעולה למקבלי החלטות, ומתוך תובנה שישנה התלכדות זירות סביבו.

3. **ביסוס היציבה הישראלית באזור, לצד צמצום ההשפעה השלילית של איראן** מינוף "הסכמי אברהם" ומיקסום השת"פ הביטחוני להעצמת הביטחון האזורי ופיתוח הכלכלה האזרית, תוך מחשבה על היציבה האסטרטגית האזורית הרצויה בעוד כעשור עד כעשרים שנה. המשך בלימת ההתבססות האיראנית בקרבת גבולותינו ומוכנות להתערבות עתידית בכל תפנית שלילית בהקשר זה.
4. **החלשה ארוכת טווח של המשטר במגוון כלים רחב עד אשר ישנה התנהגות** ההתמודדות עם המשטר האיראני אינה בעיה ישראלית כי אם בעיה עולמית. עם זאת, המשטר האיראני שם את ישראל "על ראש שמחתו" ומנסה לפגוע בנו בכל העולם ובכל הכלים (DIME). ישראל אינה יכולה ואינה צריכה לעמוד מן הצד כשמתקיים משטר מושחת ודיקטטורי המנסה להביא להשמדתה, ועליה להיאבק בו בכל הדרכים האפשריות על מנת שישנה התנהגותו ויקבל את ישראל כמדינה ככל העמים.

הרחבה על המאפשרים:

שימור ופיתוח העליונות המודיעינית – ככלי המאפשר הקצאת משאבים וניהול סיכונים נרחב מדינת.

שימור ופיתוח העליונות הטכנולוגית – על ישראל לשמר ולפתח את העליונות הטכנולוגית הביטחונית לטובת סיכול פעולות האויב (הגנה) ולהביא לפגיעה קשה עד הכרעה ביכולות האויב (תקיפה). בהקשרי בניין הכוח הישראלי, תיזדרש מדינת ישראל לסמן את הווקטורים הראשיים שיעניקו לה יתרון בתחרות עם איראן, כמו גם יעצימו הרתעתה ואת כוח השפעתה בזירה הבינלאומית⁴. כמורכב, וחשוב לא פחות, ישראל תיזדרש לבחון את מערכות בניין הכוח שלה בהקשרי תפוקות, קבועי זמן ויעילות, לאור המערכה המתהווה אל מול בניין הכוח האיראני (העובד בקבועי זמן קצרים מאוד). צמצום הפערים בין תעשיות הביטחון הישראליות לבין המערכת הצבאית ביטחונית וקיום תהליכי ניהול וחשיבה משותפים לשיפורם הינם צו השעה.

שימור היחסים המיוחדים עם ארצות הברית ופיתוח משענות בינלאומיות נוספות – מחד גיסא, ארצות הברית הינה משענתה העיקרית של מדינת ישראל החולקת ערכים ומורשת משותפים ועלינו לעשות הכול על מנת לשומרה ככזאת. מנגד, עלינו להמשיך ולבחון כיצד ממשיכים למצב את ישראל כשחקן עצמאי ורלוונטי בזירה הבינלאומית המתהווה, תוך חיפוש מנופים שיאפשרו לישראל חופש פעולה עתידי וגיבוי בינלאומי רחב ככל הניתן.

4 קיימות שתי נקודות מבט לבניין הכוח הישראלי: ברמה הטקטית, כמביא יתרונות אופרטיביים, וברמה האסטרטגית, כמייצר הרתעה ונכסיות בעבור המדינה ומשרת את היציבה הישראלית בכללותה. כחלק מהתחרות האסטרטגית, נכון לישראל בתקופה זו של השתנות ואיציבות עולמית, להעמיק את הרתעתה, תוך פיתוח שיתופי פעולה ביטחוניים שיעזרו לממן את המו"פ העתידי.

אז מה השתנה בעצם? סיכום עיקרי התובנות

אנו מצויים בתחרות אסטרטגית ארוכת טווח מול מעצמה אזורית השוללת את קיומנו. אין זה "עוד מאותו הדבר" זהו אתגר השונה מאתגרים שמולם התמודדנו ב־74 השנים האחרונות – בהיקף, במורכבות, ובמשאבים שידרשו לנו על מנת לעמוד בו בהצלחה. אין אנו יכולים להרשות לעצמנו התהוותם של איומים חמורים לביטחון הלאומי של מדינת ישראל ומוטב לנו להתמודד עימם בהקדם האפשרי, הן בהיבטי התקציב הדרוש⁵, והן בהיבטי הפעולות הנדרשות לביצוע. התלכדות הזירות (כולל אתגרי הפנים) והצורך לפעול בזמנית בכמה זירות, הן אתגר שצה"ל יצטרך להביא בחשבון כנקודת העבודה לבניין כוחו ולאופן הפעלתו.

ניכר כי האיום מחייב המשך שימוש בכלל כלי ה־DIME ובניהוג אינטגרטיבי של המערכה ברמה הלאומית⁶. צה"ל, כגוף שבאחריותו לספק מענה לחלק גדול מהאיומים המתהווים, יידרש להמשיך להשתנות לטובת העמדת מענה מתאים אלו מול האיומים המתפתחים (כולל צורך בהגדלתו)⁷.

בהינתן השינויים הנדרשים, למדינת ישראל היכולת להתמודד עם האיום שמציבה איראן על כלל המרחבים. כמו־כן, קיימים תהליכים אזוריים ועולמיים אשר יכולים להוות מנוף להעצמת כוחה של מדינת ישראל בעת הנוכחית. תפיסת העליונות בתחרות האסטרטגית מול איראן, אשר נסקרה בקצרה במאמר זה, הינה תוצר של עבודת עומק משותפת בשנתיים האחרונות בהובלת מטה איראן באגף אסטרטגיה ומעגל שלישי בשיתוף המוסד, וכללה נציגים רבים מכלל הזרועות, האגפים והסוכנויות השונות.

למדינת ישראל עוצמות מדהימות והיא מסוגלת להתמודד עם האיום על כלל רבדיו בעיקר בזכות ההון האנושי, והעליונות הטכנו־מבצעית שאותה העמידו קודמינו בשירות במערכת הביטחון, ומקבלי החלטות בקומה המדינית.

אנו בעיצומה של האצת מוכנות צה"לית להתמודדות עם האתגרים המתהווים מאיראן, אך מבקשים לחדד כי הבסיס למוכנות ארוכת שנים ולבניין הכוח הנדרש, הוא תפיסה סדורה ומבוררת, ולאחריה התאמת המבנים הארגוניים של הגופים השונים. אימוץ התפיסה הנ"ל והתאמת מערכות ניהוג המערכה ובניין הכוח הלאומי, הן כורח השעה.

5 תקציב הביטחון לאחר מלחמת יום הכיפורים קפץ להיות 31% מהתמ"ג (היום 5.1%) והביא לקריסה כלכלית לאחר כעשור. רק תכנון ארוך טווח צופה פני העתיד יביא התמודדות נכונה מבעוד מועד, ולא כיבוי שריפות לאחר שקרתה התקלה.

6 היכולת להשתנות ולקיים מעגלי תחקור עד פעולה מהירים יותר מאלו של היריב, משמעותיים בניהוג מערכות ארוכות טווח. חלק מיתרונות ישראל צריכים לבוא לידי ביטוי ביכולת לנהג את המערכה בקבועי זמן ובאפקטיביות הגדולה לאין ערוך מזו של הצד השני.

7 איננו מתיימרים להגיד אם נדרש לגדול בכוח אדם, כי אם במענים הנדרשים ובבניין הכוח הייעודי למעג"ש. תוכנית בניין הכוח למעג"ש יחייבו הסתכלות ארוכת טווח החורגת מתר"ש אחת, וצריכה להביא יכולות אסטרטגיות וטקטיות לצה"ל, לצד מינוף כוחה של ישראל כמעצמה אזורית.